

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları ile Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki

Kürşad Yılmaz*

Özet- Bu çalışmanın amacı ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzlarını, demokratik değerlere ilişkin görüşlerini ve bu iki görüş arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Tarama modelindeki araştırmanın örneklemini Kütahya il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 300 öğretmenden oluşmaktadır. Bulgulara göre ilköğretim okulu öğretmenleri daha çok, takdir edilen sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları cinsiyetlerine göre değişmezken, otoriter sınıf yönetimi tarzları branş; takdir edilen sınıf yönetimi tarzları eğitim durumu ve yaş; başıboş sınıf yönetimi tarzları branş, eğitim durumu ve kıdeme göre değişmektedir. Öğretmenler demokratik değerlere yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Öğretmenlerin demokratik değerlere ilişkin görüşleri cinsiyet ve branşa göre değişmezken, eğitim durumu, yaş ve kıdeme göre değişmektedir. Ayrıca öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşleri ile sınıf yönetimi tarzları arasında düşük düzeyde anlamlı ilişkiler vardır.

Anahtar Kelimeler - Sınıf Yönetimi Tarzları, Değerler, Demokratik Değerler, İlköğretim Okulu Öğretmenleri

*Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Giriş

Sınıf yönetimi her öğretmen için olmazsa olmaz bir yeterlik alanıdır. Çünkü öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları etkili bir öğrenme ortamı oluşturulmasında önemli bir etkiye sahiptir (Brophy, 1987; Savran, Çakıroğlu ve Çakıroğlu, 2006; Walters ve Frei, 2007). Öğretmen etkililiği araştırmaları da öğretmenin sınıf yönetimindeki performansının öğrencilerin performansını artırdığını göstermektedir (Çelik, 2005). Öğretmenin pozitif bir öğrenme ortamı oluşturabilmesi için etkili sınıf yönetimi davranışları göstermesi gereklidir. Çünkü sınıf kültür ve ikliminin en önemli belirleyicisi öğretmendir ve öğretmenin davranışları öğrencilerin tutum ve davranışlarını etkilemektedir (Dönmez, 2007). Özellikle ilköğretim çağındaki öğrenciler için öğretmen, çağdaş değerlerin temsilcisi (Aydın, 2008) ve öğrenciler için en önemli rol modelidir. Bundan dolayı öğretmenlerin sınıf yönetimi konusundaki yeterlikleri ve sınıf yönetimi tarzları çok önemlidir. Öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzlarını etkileyen faktörler arasında, öğretmenin bireysel özellikleri, kullandığı öğretim strateji, yöntem ve teknikler, sosyal çevreyle uyum, okul-aile işbirliği, sınıfın fiziki koşulları, öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri, okulun yapısı, okulca benimsenen kurallar, sınıfta yaratılan atmosfer (Demirel, 2000; Ağaoğlu, 2007), öğretmenin yönetim paradigması, sınıf yönetimine ilişkin teorik yaklaşımı (Demirtaş, 2006), öğretmenin çeşitli konulardaki yeterlik algısı, sınıf yönetimi ile ilgili yeterliği, değerleri, mesleki değerleri, demokratik değerleri, okulun kültürü, iklimi, okul yönetimi sayılabilir.

Öğretmenlerin sınıf ortamında, öğretim etkinlikleri sırasında, iletişim sürecinde ortaya koydukları davranışlar o kişinin sınıf yönetimi tarzını göstermektedir. Öğretmen sınıfın yöneticisi konumundadır ve farklı sınıf yönetimi tarzları uygulayabilmektedir (Ekici, 2004). Öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bu çalışmada Kris'in (1997a) yapmış olduğu dörtlü sınıflandırma kullanılmıştır. Bu sınıflandırmada öğretmenler “otoriter, takdir edilen, başıboş ve aldırılmaz” sınıf yönetimi tarzlarından birine sahiptir.

Otoriter sınıf yönetimi, öğretmenin öğrenciler üzerindeki kontrol ve sınırlamalarıyla dikkat çekmektedir. Bu tarzda öğretmen, öğrencileri sık sık sıralarda düzenli oturmaları konusunda uyarmaktadır. *Takdir edilen sınıf yönetiminde* öğretmenin öğrenci üzerinde bir takım mantıklı nedenlere dayalı kontrolleri ve sınırlılıkları yer almakta, ancak öğrenci bağımsız olarak kendiliğinden cesaretlendirilmektedir. Bu tarzda sık sık kuralların arkasındaki nedenler açıklanmakta, düzeni bozan öğrenci kibarca uyarılmakta ancak kesinlikle azarlanmamaktadır.

Başboş sınıf yönetimi öğretmenin öğrencileri kontrol etmek için çok az davranış gösterdiği ve öğrencilerden çok az talepte bulunduğu tarzı yansıtmaktadır. Bu sınıf yönetimi tarzını özetleyen ifade “Kendi düşündüklerini yap” ifadesidir. Bu tarzda öğretmen öğrencilerin davranışlarını ve tepkilerini kabullenmekte ve sadece izlemektedir. *Aldırmaz sınıf yönetimi* tarzında öğretmenler sınıfa pek katılmadıkları için öğrencilere karşı genelde duyarsızdırlar. Bundan dolayı öğrencilerin çok talepleri vardır. Bu tarzda, öğretmen öğrenciler üzerinde hiçbir konuda baskı kurmak istememekte; ders malzemelerinin hazırlanmasına zaman ayırmamakta; sadece zaman geçirecek, ders süresini dolduracak davranışlar göstermektedir (Hepburn, 1983; Woolfolk ve Nicolich, 1984; Moore, 1989; Kris, 1997b; Dunbar, 2004; Ekici, 2004, 2006).

Ekici (2004) ilköğretim birinci kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi profillerini değerlendirdiği araştırmada öğretmenlerin daha çok takdir edilen sınıf yönetimi tarzına sahip olduğunu belirlemiştir. Ekici (2006) farklı bir araştırmada ise ilköğretim birinci kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile öğretmen öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmış ve yine öğretmenlerin daha çok takdir edilen sınıf yönetimi tarzına sahip olduğunu belirlemiştir. Ayrıca öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları ile öz-yeterlik inançları arasında yüksek ve orta düzeyde, anlamlı ilişkiler olduğu da belirlenmiştir.

Değerler bireylerin yaşamına yön vermekte (Schwartz ve Sagie, 2000), bireylerin kritik durum ve olaylardaki tercihlerini göstermekte (Nicholson, 1991), hangi davranışların iyi, doğru, arzulanan ya da istendik olduğunu belirtmekte (Özkalp ve Kirel, 2001), davranışlarını yönlendirmekte, kararlarına kılavuzluk etmektedir. Wiener ve Ehrlich’e göre (1960) sosyal bilimlerin özelliği gereği üzerinde görüş birliğine varılmış, herkesçe kabul edilen ortak bir değer tanımından söz etmek oldukça güçtür (Akt: Dönmez ve Cömert, 2007). Değerler, iyi ve kötünün ölçütü olarak davranışların, kararların, grup ilişkilerinin, insan ilişkilerinin, örgütsel davranışın, ast-üst ilişkilerinin, örgüt-çevre ilişkilerinin ve daha birçok konunun temel belirleyicisi konumundadır (Yılmaz, 2008). Demokratik değerler ise, demokrasinin işlerlik kazanabilmesi için bireylerin sahip olması gereken temel demokratik değerler olarak tanımlanabilir. Ancak demokratik değerler konusunda fikir birliği yoktur. Çünkü demokratik değer kavramının içeriği çok kapsamlıdır (Selvi, 2006).

Demokratik değerler ile ilgili olarak okul yöneticilerinin (Kıncal ve Işık, 2005), öğretmenlerin (Karadağ, Baloğlu ve Yalçınkayalar, 2006) ya da öğretmen adaylarının (Selvi, 2006) demokratik değerlerini belirlemeye çalışan bazı

araştırmalar bulunmaktadır. Demokratik değerlerin belirlenmeye çalışıldığı araştırmalarda ise genellikle demokratik tutumun ya da demokratiklik düzeylerinin belirlendiği ve elde edilen bu bulguların genellikle demokratik değerlere sahip olma düzeyi şeklinde yorumlandığı görülmektedir. Ancak öğretmenlerin demokratik değerlerini ve bunların diğer değişkenlerle ilişkisini belirlemeye dönük araştırmaların yapılması gerekmektedir. Çünkü öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzlarını etkileyen önemli değişkenlerden biri de sahip oldukları değerlerdir. Değerler bireylere, düşüncelerini, mesleki yargılarını oluşturmada yardım etmekte ve bireylerin tutumlarını ve eğilimlerini desteklemektedir (Everard, 1995). Bu anlamda demokratik değerler de bireylerin yaşamına yön vermekte, duygu, düşünce ve davranışlarını yönlendirebilmektedir. Öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının sahip oldukları demokratik değerler öğretmenlik mesleği ile ilgili tutum, görüş ve davranışlarını etkilemektedir. Çünkü eğitimcilerin davranışları ve tutumları sosyal ve psikolojik unsurlardan etkilenmektedir.

Araştırmada sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerlere ilişkin görüşler arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Çünkü öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzlarının altında, insana, eğitime, okula, öğrenciye, insan ilişkilerine ilişkin çeşitli varsayımlar bulunmaktadır. Bireylerin inançları ve değerleri varsayımlara dayalı olarak oluşmaktadır. Daha sonra bütün bunlar o kültürel yapı içerisindeki davranışların ve sembollerin kaynağını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın problemi, ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzlarının, demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin ve bu iki görüş arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Amaç ve Alt Amaçlar

Bu çalışmanın amacı ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzlarını, demokratik değerlere ilişkin görüşlerini ve bu iki görüş arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları nasıldır?

İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları cinsiyet, branş, eğitim durumu, yaş ve kıdeme göre değişmekte midir?

İlköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşleri nasıldır?

İlköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşleri cinsiyet, branş, eğitim durumu, yaş ve kıdeme göre değişmekte midir?

İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerlere ilişkin görüşleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Yöntem

Bu araştırmada, ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ve demokratik değerlere ilişkin görüşleri mevcut durumuyla belirlenmeye çalışıldığından tarama modelinde bir araştırmadır.

Evren-Örneklem

Araştırmanın çalışma evreninde Kütahya il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında görev yapan 1117 ilköğretim okulu öğretmeni bulunmaktadır. Araştırmanın örnekleme seçkisiz olarak belirlenen 300 öğretmenden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Cochran'ın (1962) örneklem büyüklüğü belirleme formülü kullanılmış (Akt: Balcı, 2005) ve .05 tolerans düzeyine göre, 290 kişi olması gerektiği belirlenmiştir. Ancak uygulama sırasında yaşanabilecek kayıplar ve uygulanan ölçeklerden uygun olmayanların olabileceği düşünülerek 320 öğretmene ulaşılması uygun görülmüştür. Uygulanan ölçeklerden kullanılabilecek durumda olanların sayısı 300'dür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 52.7'si kadın, % 47.3'ü erkektir. Katılımcıların yaşları 22 ile 58, mesleki kıdemleri 1 ile 36 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların % 51.7'si sınıf öğretmeni, % 48.3'ü branş öğretmenidir. Katılımcıların % 67.7'si eğitim fakültesi mezunu, % 49'u lisansüstü eğitim mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Sınıf Yönetimi Profili Ölçeği (Ekici, 2004) ve Demokratik Değerler Ölçeği (Selvi, 2007) ile toplanmıştır. Sınıf yönetimi profili ölçeği Kris (1997a) tarafından geliştirilmiş, Ekici (2004) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Likert tipi 12 maddeden oluşan ölçek kişisel değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Ölçek dört farklı sınıf yönetimi tarzını (Otoriter Sınıf Yönetimi, Takdir Edilen Sınıf Yönetimi, Başboş Sınıf Yönetimi ve Aldırmaz Sınıf Yönetimi) ölçmekte ve her sınıf yönetimi tarzı için üçer tane madde bulunmaktadır. Ölçek, "Kesinlikle Aynı Fikirde Değilim" seçeneğinden "Kesinlikle Aynı Fikirdeyim" seçeneğine doğru uzanan beşli Likert tipi yanıt ölçeği ile yanıtlanmaktadır. Ölçekte yer alan alt boyutların Cronbach alfa güvenirlik katsayıları şöyledir: Otoriter Sınıf Yönetimi Tarzı .82, Takdir Edilen Sınıf Yönetimi Tarzı

.80, Başboş Sınıf Yönetimi Tarzı .84, Aldırmaz Sınıf Yönetimi Tarzı .78, Sınıf Yönetimi Tarzları Ölçeği Toplam .87 (Ekici, 2004). Demokratik değerler ölçeği, Selvi (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 21 maddeden oluşan likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin “Eğitim Hakkı, Dayanışma ve Özgürlük” olmak üzere üç alt boyutu vardır. Bu üç boyutun birlikte açıkladığı toplam varyans % 48.64’tür. Ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri .43 ile .82 arasında değişmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .85; üç alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı sırasıyla .87, .77 ve .38 olarak hesaplanmıştır (Selvi, 2007). Ölçek, “Hiç Katılmıyorum” seçeneğinden “Tamamen Katılıyorum” seçeneğine doğru uzanan beşli Likert tipi yanıt ölçeği ile yanıtlanmaktadır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların görüşlerinin genel olarak değerlendirilmesinde betimsel istatistikler, karşılaştırmalarda ise t testi ve tek yönlü varyans analizleri kullanılmıştır. Sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerlere ilişkin görüşler arasındaki ilişki ise Pearson korelasyon katsayısı ile belirlenmeye çalışılmıştır. Korelasyon analizlerinde elde edilen ilişkilerin kuvvetini belirlenmesinde şu aralıklar kullanılmıştır: 0.70–1.00 yüksek; 0.69–0.30 orta; 0.29–0.00 düşük (Büyüköztürk, 2002).

Bulgular

Bu kısımda ilk önce öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları ve demokratik değerlere ilişkin görüşleri değerlendirilmiş daha sonra da bu iki görüş arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır.

Sınıf Yönetimi Tarzları İle İlgili Bulgular

Tablo 1’de ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile ilgili betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları İle İlgili Betimsel İstatistikler

Ölçekler	n	%	K	$\bar{X}$	sd	$\bar{X} / K$
Otoriter Sınıf Yönetimi	56	18.7	3	12.17	1.45	4.05
Takdir Edilen Sınıf Yönetimi	161	53.6	3	12.37	1.30	4.12
Başboş Sınıf Yönetimi	65	21.7	3	12.03	1.61	4.01
Aldırmaz Sınıf Yönetimi	18	6.0	3	11.72	1.52	3.90

Tablo 1’de de görüldüğü gibi ilköğretim okulu öğretmenlerinin % 53.6’sı takdir edilen sınıf yönetimi, % 21.7’si başıboş sınıf yönetimi, % 18.7’si otoriter sınıf yönetimi, % 6.0’sı ise aldırılmaz sınıf yönetimi tarzına sahiptir. İlköğretim okulu öğretmenlerinin dört sınıf yönetimi tarzı ile ilgili görüşleri “Aynı Fikirdeyim” yanıtına daha yakındır.

Tablo 2’de ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile ilgili görüşlerinin cinsiyet, branş ve eğitim durumu değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Tablo 2

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları İle İlgili Görüşlerinin Cinsiyet, Branş ve Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Değişken	Puan	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Cinsiyet	Otoriter Sınıf Yönetimi	1. Kadın	155	9.50	2.34	295	0.29	.76
		2. Erkek	142	9.42	2.36			
	Takdir Edilen Sınıf Yönetimi	1. Kadın	154	11.53	1.74	293	1.03	.30
		2. Erkek	141	11.74	1.67			
	Başboş Sınıf Yönetimi	1. Kadın	157	10.36	2.07	294	0.34	.73
		2. Erkek	139	10.28	2.05			
	Aldırılmaz Sınıf Yönetimi	1. Kadın	154	8.82	2.13	293	0.06	.94
		2. Erkek	141	8.80	1.94			
Branş	Otoriter Sınıf Yönetimi	1. Sınıf Öğr.	154	9.14	2.27	295	2.46	.01
		2. Branş Öğr.	143	9.81	2.38			
	Takdir Edilen Sınıf Yönetimi	1. Sınıf Öğr.	153	11.64	1.74	293	0.03	.97
		2. Branş Öğr.	142	11.63	1.68			
	Başboş Sınıf Yönetimi	1. Sınıf Öğr.	153	10.64	2.03	294	2.75	.00
		2. Branş Öğr.	143	9.98	2.05			
	Aldırılmaz Sınıf Yönetimi	1. Sınıf Öğr.	153	8.71	2.10	293	0.85	.39
		2. Branş Öğr.	142	8.92	1.97			
Eğitim Durumu	Otoriter Sınıf Yönetimi	1. Eğitim Fak.	202	9.38	2.38	295	0.83	.40
		2. Diğer	95	9.63	2.27			
	Takdir Edilen Sınıf Yönetimi	1. Eğitim Fak.	198	11.48	1.64	293	2.12	.03
		2. Diğer	97	11.93	1.82			
	Başboş Sınıf Yönetimi	1. Eğitim Fak.	199	10.07	2.02	294	3.07	.00
		2. Diğer	97	10.84	2.06			
	Aldırılmaz Sınıf Yönetimi	1. Eğitim Fak.	199	8.70	1.98	293	1.31	.18
		2. Diğer	96	9.04	2.14			

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin otoriter [$t_{(295)}=0.29$; $p>0.05$]; takdir edilen [$t_{(293)}=1.03$; $p>0.05$]; başıboş [$t_{(294)}=0.34$; $p>0.05$] ve aldırılmaz [$t_{(293)}=0.06$; $p>0.05$] sınıf yönetimi tarzları *cinsiyet* değişkenine göre değişmemektedir. Katılımcıların takdir edilen [$t_{(293)}=0.03$; $p>0.05$] ve aldırılmaz [$t_{(293)}=0.85$; $p>0.05$] sınıf yönetimi tarzları *branşa* göre değişmezken; otoriter [$t_{(295)}=2.46$; $p<0.05$] ve başıboş [$t_{(294)}=2.75$; $p<0.05$] sınıf yönetimi tarzları branşa göre değişmektedir. Branş öğretmenleri ($\bar{X}=9.81$) sınıf öğretmenlerine göre ($\bar{X}=9.14$) daha otoriter sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Başıboş sınıf yönetimi tarzında ise sınıf öğretmenleri ($\bar{X}=8.71$) branş öğretmenlerine göre ($\bar{X}=8.92$) daha fazla başıboş sınıf yönetimi tarzına sahiptir.

Katılımcıların otoriter [$t_{(295)}=0.83$; $p>0.05$] ve aldırılmaz [$t_{(293)}=1.31$; $p>0.05$] sınıf yönetimi tarzları eğitim durumuna göre değişmemekte, ancak takdir edilen [$t_{(293)}=2.12$; $p<0.05$] ve başıboş [$t_{(295)}=3.07$; $p<0.05$] sınıf yönetimi tarzları *eğitim durumuna* göre değişmektedir. Takdir edilen sınıf yönetimi tarzına, diğer eğitim kurumlarından mezun olan öğretmenler ($\bar{X}=11.93$) eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerden ($\bar{X}=11.48$) daha yüksek düzeyde sahiptir. Başıboş sınıf yönetimi tarzına da diğer eğitim kurumlarından mezun olan öğretmenler ($\bar{X}=10.84$) eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerden ($\bar{X}=10.07$) daha yüksek düzeyde sahiptir.

Tablo 3’te ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile ilgili görüşlerinin yaş ve kıdem değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Tablo 3

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları İle İlgili Görüşlerinin Yaş ve Kıdeme Göre Karşılaştırılması

Değişken	Puan	Yaş	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p	Anlamlı Fark (Tukey)
Yaş	Otoriter	1. 21–30	83	9.77	2.30				
	Sınıf Yönetimi	2. 31–40	128	9.21	2.26	2–294	1.44	.23	-
		3.41 ve üstü	86	9.53	2.49				
	Takdir Edilen	1. 21–30	80	11.62	1.74				
	Sınıf Yönetimi	2. 31–40	127	11.37	1.61	2–292	3.98	.02	2–3
		3.41 ve üstü	88	12.03	1.77				
	Basıboş	1. 21–30	83	10.12	2.24				
	Sınıf Yönetimi	2. 31–40	127	10.22	1.81	2–293	1.80	.16	-
		3.41 ve üstü	86	10.67	2.20				
	Aldırılmaz Sınıf	1. 21–30	83	8.89	1.98				
	Yönetimi	2. 31–40	124	8.69	2.04	2–292	0.39	.67	-
		3.41 ve üstü	88	8.92	2.10				

Kıdem	Otoriter Sınıf Yönetimi	1. 1-10 yıl	138	9.62	2.26				
		2. 11-20 yıl	104	9.12	2.28	2-294	1.70	.18	-
		3. 21 yıl +	55	9.46	2.62				
	TakdirEdilen Sınıf Yönetimi	1. 1-10 yıl	135	11.47	1.76				
		2. 11-20 yıl	104	11.61	1.59	2-292	2.43	.08	-
		3. 21 yıl +	56	12.07	1.75				
	Başboş Sınıf Yönetimi	1. 1-10 yıl	138	10.13	2.08				1-3
		2. 11-20 yıl	103	10.05	1.84	2-293	8.08	.00	2-3
		3. 21 yıl +	55	11.30	2.15				
	Aldırmaz Sınıf Yönetimi	1. 1-10 yıl	137	8.97	2.12				
		2. 11-20 yıl	102	8.44	1.81	2-292	2.75	.06	-
		3. 21 yıl +	56	9.10	2.15				

Tablo 3'te de üzere araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin otoriter [$F_{(2-294)}=1.44$; $p>0.05$], başboş [$F_{(2-293)}=1.80$; $p>0.05$] ve aldırmaz [$F_{(2-292)}=0.39$; $p>0.05$] sınıf yönetimi tarzları *yaşa* göre değişmemekte; ancak takdir edilen sınıf yönetimi tarzları [$F_{(2-292)}=3.98$; $p<0.05$] *yaşa* göre değişmektedir. Katılımcıların, otoriter [$F_{(2-294)}=1.70$; $p>0.05$], takdir edilen [$F_{(2-292)}=2.43$; $p>0.05$] ve aldırmaz [$F_{(2-292)}=2.75$; $p>0.05$] sınıf yönetimi tarzları kıdeme göre değişmezken; başboş [$F_{(2-293)}=8.08$; $p<0.05$] sınıf yönetimi tarzları kıdeme göre değişmektedir. Takdir edilen sınıf yönetiminde “41 yaş ve üstündeki öğretmenler” ($\bar{X}=12.03$) en olumlu görüşe sahipken, “31-40” yaş grubundaki öğretmenler ($\bar{X}=11.37$) en olumsuz görüşe sahiptir. Kıdem ile ilgili olarak, başboş sınıf yönetimi tarzında ise “21 yıl ve üstünde” kıdemi olan öğretmenler ($\bar{X}=11.30$), “1-10 yıl” kıdemi olan öğretmenlere ($\bar{X}=10.13$) ve “11-20 yıl” kıdemi olan öğretmenlere ($\bar{X}=11.05$) göre daha olumlu görüşlere sahiptir. Ancak buradaki olumlu görüş kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan öğretmenlerin daha başboş bir sınıf yönetimi tarzına sahip olmaları şeklindedir.

Demokratik Değerler İle İlgili Bulgular

Tablo 4'te ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşleri ile ilgili betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 4

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri İle İlgili Betimsel İstatistikler

Ölçekler	n	K	$\bar{X}$	sd	$\bar{X} / K$
Eğitim Hakkı	300	8	35.93	3.30	4.49
Dayanışma	300	7	29.07	3.33	4.15
Özgürlük	300	6	20.61	3.11	3.43
Demokratik Değerler Toplam	300	21	85.62	7.18	4.07

Tablo 4’te de görüldüğü gibi ilköğretim okulu öğretmenleri demokratik değerler ($\bar{X}=4.07$), eğitim hakkı ($\bar{X}=4.49$), dayanışma ($\bar{X}=4.15$) ve özgürlük ($\bar{X}=3.43$) alt boyutlarına yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Katılımcılar en yüksek katılımı eğitim hakkı boyutuna gösterirken, en düşük katılımı ise özgürlük boyutuna göstermiştir. Katılımcılar en yüksek katılımı eğitim hakkı boyutuna gösterirken, en düşük katılımı ise özgürlük boyutuna göstermiştir.

Tablo 5’te ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin cinsiyet, branş ve eğitim durumu değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Tablo 5

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Demokratik Değerlere İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet, Branş ve Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Değişken	Puan	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Cinsiyet	Eğitim Hakkı	1. Kadın	158	35.72	3.11	298	1.15	.24
		2. Erkek	142	36.16	3.51			
	Dayanışma	1. Kadın	158	28.86	3.20	298	1.13	.26
		2. Erkek	142	29.30	3.47			
	Özgürlük	1. Kadın	158	20.57	2.90	298	0.21	.82
		2. Erkek	142	20.65	3.35			
	Demokratik Değerler Toplam	1. Kadın	158	85.17	6.52	298	1.15	.25
		2. Erkek	142	86.12	7.83			
Branş	Eğitim Hakkı	1. Sınıf Öğr.	155	36.76	3.31	298	0.91	.36
		2. Branş Öğr.	145	36.11	3.30			
	Dayanışma	1. Sınıf Öğr.	155	29.20	3.54	298	0.67	.49
		2. Branş Öğr.	145	28.93	3.10			
	Özgürlük	1. Sınıf Öğr.	155	20.92	3.23	298	1.78	.07
		2. Branş Öğr.	145	20.28	2.96			
	Demokratik Değerler Toplam	1. Sınıf Öğr.	155	85.89	7.61	298	0.66	.50
		2. Branş Öğr.	145	85.33	6.69			
Eğitim Durumu	Eğitim Hakkı	1. Eğitim Fak	203	35.37	3.12	298	1.57	.11
		2. Diğer	97	36.37	3.63			
	Dayanışma	1. Eğitim Fak	203	28.67	3.22	298	2.99	.00
		2. Diğer	97	29.89	3.43			
	Özgürlük	1. Eğitim Fak	203	20.46	2.96	298	1.16	.24
		2. Diğer	97	20.91	3.41			
	Demokratik Değerler Toplam	1. Eğitim Fak	203	84.87	6.94	298	2.63	.00
		2. Diğer	97	87.16	7.45			

Tablo 5’te de görüldüğü gibi, ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler toplam puan [$t_{(298)}=1.15$; $p>0.05$]; eğitim hakkı [$t_{(298)}=1.15$; $p>0.05$]; dayanışma [$t_{(298)}=1.13$; $p>0.05$] ve özgürlük [$t_{(298)}=0.21$; $p>0.05$] alt boyutlarındaki görüşleri *cinsiyete* göre değişmemektedir. Aynı şekilde öğretmenlerin demokratik değerler toplam puan [$t_{(298)}=0.66$; $p>0.05$]; eğitim hakkı [$t_{(298)}=0.91$; $p>0.05$]; dayanışma [$t_{(298)}=0.67$; $p>0.05$] ve özgürlük [$t_{(298)}=1.78$; $p>0.05$] alt boyutlarındaki görüşleri *branşa* göre de değişmemektedir.

Araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim hakkı [$t_{(298)}=1.57$; $p>0.05$] ve özgürlük [$t_{(298)}=1.16$; $p>0.05$] alt boyutundaki görüşleri *eğitim durumuna* göre değişmemekte, ancak demokratik değerler toplam puan [$t_{(298)}=2.63$; $p<0.05$] ve dayanışma alt boyutuna [$t_{(298)}=2.99$; $p<0.05$] ilişkin görüşleri eğitim durumuna göre değişmektedir. Demokratik değerler toplam puan ile ilgili olarak diğer eğitim kurumlarından mezun olan öğretmenler ($\bar{X}=4.15$), eğitim fakültesi mezunu öğretmenlere ($\bar{X}=4.04$) göre daha olumlu görüşlere sahiptir. Dayanışma boyutunda da diğer eğitim kurumlarından mezun olan öğretmenler ($\bar{X}=4.27$), eğitim fakültesi mezunu öğretmenlere ($\bar{X}=4.09$) göre daha olumlu görüşlere sahiptir.

Tablo 6’da ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin yaş ve kıdem değişkenlerine göre yapılan karşılaştırmalara yer verilmiştir.

Tablo 6
İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Demokratik Değerlere İlişkin Görüşlerinin Yaş ve Kıdeme Göre Karşılaştırılması

Değişken	Puan	Yaş	n	$\bar{X}$	S	sd	F	p	Anlamlı Fark (Tukey)
Yaş	Eğitim Hakkı	1. 21–30	84	4.56	0.33				
		2. 31–40	128	4.41	0.36	2–297	3.65	.02	1–2
		3. 41 ve üstü	88	4.53	0.51				
	Dayanışma	1. 21–30	84	4.13	0.48				
		2. 31–40	128	4.05	0.42	2–297	8.18	.00	1–3 2–3
		3. 41 ve üstü	88	4.31	0.50				
	Özgürlük	1. 21–30	84	3.44	0.54				
		2. 31–40	128	3.33	0.48	2–297	5.48	.00	2–3
		3. 41 ve üstü	88	3.57	0.52				
	Demokratik Değerler Toplam	1. 21–30	84	4.09	0.30				
		2. 31–40	128	3.98	0.29	2–297	9.35	.00	2–3
		3. 41 ve üstü	88	4.18	0.40				

Kıdem	Eğitim Hakkı	1. 1–10 yıl	140	4.51	0.33				
		2. 11–20 yıl	104	4.42	0.44	2–297	2.10	.12	–
		3. 21 yıl ve üstü	56	4.55	0.51				
	Dayanışma	1. 1–10 yıl	140	4.08	0.47				
		2. 11–20 yıl	104	4.12	0.46	2–297	8.29	.00	1–3 2–3
		3. 21 yıl ve üstü	56	4.37	0.45				
	Özgürlük	1. 1–10 yıl	140	3.42	0.53				
		2. 11–20 yıl	104	3.33	0.48	2–297	7.36	.00	1–3 2–3
		3. 21 yıl ve üstü	56	3.65	0.47				
	Demokratik Değerler Toplam	1. 1–10 yıl	140	4.05	0.31				
		2. 11–20 yıl	104	4.01	0.34	2–297	8.68	.00	1–3 2–3
		3. 21 yıl ve üstü	56	4.24	0.36				

Tablo 6’da da görüldüğü gibi, ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler toplam puan [$F(2-297)=9.35$; $p<0.05$], eğitim hakkı alt boyutu [$F(2-297)=3.65$; $p<0.05$], dayanışma alt boyutu [$F(2-297)=8.18$; $p<0.05$] ve özgürlük alt boyutuna [$F(2-297)=5.48$; $p<0.05$] ilişkin görüşleri yaşa göre değişmektedir. Demokratik değerler toplam puan ile ilgili olarak yaşı “41 ve üstünde” olan öğretmenler ($\bar{X}=4.18$), yaşı “31–40” arasında olan öğretmenlere ($\bar{X}=3.98$) göre daha olumlu görüşe sahiptir. Eğitim hakkı alt boyutundaki fark “21–30” yaş ($\bar{X}=4.56$) ile “31–40” yaş ($\bar{X}=4.41$) grubundakiler arasındadır. Dayanışma alt boyutunda yaşı “41 ve üstünde” olan öğretmenlerin görüşleri ($\bar{X}=4.31$), yaşı “21–30” olanlara ($\bar{X}=4.13$) ve “31–40” olanlara ($\bar{X}=3.33$) göre daha olumludur. Özgürlük alt boyunda da benzer şekilde yaşı “41 ve üstünde” olan öğretmenlerin görüşleri ($\bar{X}=3.57$) yaşı “31–40” olanlara ($\bar{X}=3.33$) göre daha olumludur.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri kıdeme göre, eğitim hakkı alt boyutunda değişmezken, demokratik değerler toplam puan [$F(2-297)=8.68$; $p<0.05$], dayanışma alt boyutu [$F(2-297)=8.29$; $p<0.05$] ve özgürlük alt boyutunda [$F(2-297)=7.36$; $p<0.05$] değişmektedir. Demokratik değerler toplam puan ile ilgili olarak kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan öğretmenler ($\bar{X}=4.24$), kıdemi “1–10 yıl” olanlara ($\bar{X}=4.05$) ve kıdemi “11–20 yıl” olanlara ($\bar{X}=4.01$) göre daha olumludur. Benzer şekilde dayanışma ($\bar{X}=4.37$) ve özgürlük alt boyutunda da ($\bar{X}=3.65$) en olumlu görüşlere kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan öğretmenler sahiptir.

Sınıf Yönetimi Tarzları İle Demokratik Değerler Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Tablo 7’de ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacı ile yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 7

İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları ile Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki

Sınıf Yönetimi Tarzları	Demokratik Değerler							
	Demokratik Değerler Toplam		Eğitim Hakkı		Dayanışma		Özgürlük	
	r	p	r	p	r	p	r	p
Otoriter Sınıf Yönetimi	-0.15**	.00	-0.08	.15	-0.12*	.03	-0.12*	.02
Takdir Edilen Sınıf Yönetimi	0.24**	.00	0.19**	.00	0.28**	.00	0.06	.28
Başboş Sınıf Yönetimi	0.22**	.00	0.13*	.02	0.20**	.00	0.16**	.00
Aldırmaz Sınıf Yönetimi	-0.12*	.02	-0.15**	.00	-0.54	.35	-0.07	.19

*p<0.05 **p<0.01

Tablo 7 incelendiğinde, demokratik değerler ve alt boyutları ile sınıf yönetimi tarzları arasında bir takım anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Sınıf yönetimi tarzları ile demokratik değerler arasında belirlenen anlamlı ilişkiler $r=0.12$ ile 0.28 arasında değişmektedir. Görüldüğü gibi belirlenen bütün ilişkiler düşük düzeydedir. Tablo 7’de gösterilen ilişkiler arasında en yüksek ilişki “takdir edilen sınıf yönetimi ile dayanışma alt boyutu” arasındadır ($r=-0.28$, $p<.01$). Ancak bu ilişkinin düzeyi de düşüktür. Belirlenen ilişkiler arasında dikkat çekici ilişki olarak “demokratik değerler ile otoriter sınıf yönetimi” arasında düşük düzeyde ve ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=-0.15$, $p<.01$). Buna göre ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler ile ilgili görüşleri yükseldikçe otoriter sınıf yönetimi tarzlarının azaldığı söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerlere ve sınıf yönetimi tarzlarına ilişkin görüşlerinin ve bu görüşler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin yarıdan fazlası “Takdir Edilen Sınıf Yönetimi” tarzına sahiptir. Bunu sıra ile başboş, otoriter ve aldırmaz sınıf yönetimi tarzları takip etmektedir. Öğretmen-

ler her sınıf yönetimi tarzına yüksek düzeyde sahiptir. Ekici de (2004, 2006) araştırmalarında, araştırmaya katılan öğretmenlerin en çok “Takdir Edilen Sınıf Yönetimi” tarzına sahip olduklarını belirlemiştir. Takdir edilen sınıf yönetimi tarzı genellikle öğrenciler tarafından tercih edilmesi beklenen bir sınıf yönetimi tarzıdır. Çünkü bu tarzda öğretmenler, öğrencilere karşı sıcak, verimli ve anlayışlı davranışlar göstermekte, sık sık ödevlere öneriler yazmakta, öğrencilere olumlu etki yapabilecek notlar vermekte, öğrencilere proje ve diğer çalışmalar için rehberlik yapmaktadır (Ekici, 2004, 2006). Cemaloğlu ve Kayabaşı da (2007) öğretmenlerin sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin modellerini belirledikleri araştırmalarında öğretmenlerin en çok “akıl-sonuç” modelini kullandıklarını belirlemiştir. Akıl-sonuç modelinde kurallar belirlenirken demokratik davranılmakta, öğrencilere doğru olan söylenmekte, gösterme, hatta nasihat etme, öğrencilere dünya gerçeklerinden hareket ederek, öz çıkarım yapmalarını sağlanmakta ya da bu sonuç onlara aktarılmakta ve davranışlarının sonuçlarına (olumlu ya da olumsuz) katlanılması gerektiği öğretilmektedir. Akıl-sonuç modeli bu araştırmadaki takdir edilen sınıf yönetimi ile tam olarak aynı olmasa da benzer özellikler taşımaktadır. Bu anlamda öğretmenlerin, öğrencilerin tercih ettikleri ve olumlu sınıf ikliminin oluşturulmasında önemli yeri olan sınıf yönetimi tarzını tercih etmeleri çok önemlidir. Çünkü olumlu sınıf ikliminde bireyin çok yönlü gelişimi sağlanabilmekte, demokratik bir sınıf ortamı oluşmakta, öğrenci merkezli öğrenme etkinlikleri düzenlenebilmekte, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri geliştirilebilmekte, öğrencilerde sorumluluk, özgüven, bağlılık gibi duygular gelişebilmektedir (Dönmez, 2007).

İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzları ile ilgili görüşleri cinsiyet değişkenine göre değişmemektedir. Buna göre öğretmenlerinin sınıf yönetimi tarzlarının cinsiyet değişkeninden etkilenmediği söylenebilir. Ancak öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzını belirlemeye dönük araştırmalarda, cinsiyete göre fark bulan araştırmalar (Martin ve Yin, 1997; Terzi, 2001; Yalçınkaya ve Tonbul, 2002; Altay, 2003; Yeşilyurt ve Çankaya, 2008) olduğu gibi fark bulmayan araştırmalar da (Doğan-Burç, 2006; Akın, 2007) vardır. Ekici (2004) araştırmasında ilköğretim okulu öğretmenlerinin otoriter sınıf yönetimi ve takdir edilen sınıf yönetimi tarzlarının cinsiyete göre değiştiğini; başıboş sınıf yönetimi ve aldırma sınıf yönetimi tarzlarının değişmediğini belirlemiştir. Ekici (2004) araştırmasında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre otoriter ve takdir edilen sınıf yönetimi tarzına daha yüksek düzeyde sahip olduğunu belirlemiştir. Terzi de (2001) yapmış olduğu araştırmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha otokratik sınıf yönetimi tarzına sahip olduğunu

belirlemiştir. Ancak aradaki fark anlamlı değildir. Bu araştırmada da kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha otoriter sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Ancak aradaki fark anlamlı değildir. Bu araştırmada takdir edilen sınıf yönetimi tarzında ise erkek öğretmenlerin daha yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak burada da fark anlamlı değildir.

Branş değişkeni ile ilgili olarak, katılımcıların otoriter sınıf yönetimi ve başıboş sınıf yönetimi tarzları ile ilgili görüşleri değişmektedir. Branş öğretmenleri, sınıf öğretmenlerine göre daha fazla otoriter sınıf yönetimi tarzına; sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerine göre daha fazla başıboş sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Bu iki bulgu çok tutarlıdır. Çünkü branş öğretmenleri otoriter sınıf yönetimi tarzını savundukları oranda başıboş sınıf yönetimi tarzını savunmamaktadır.

Katılımcıların takdir edilen sınıf yönetimi ve başıboş sınıf yönetimi tarzları eğitim durumuna göre değişmektedir. “Diğer eğitim kurumlarından mezun” olan öğretmenler hem takdir edilen sınıf yönetimi hem de başıboş sınıf yönetimi tarzında daha yüksek ortalamaya sahiptir. Araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin takdir edilen sınıf yönetimi tarzları ile ilgili görüşleri yaşa göre değişmektedir. Yaşı “41 ve üstünde” olan öğretmenler diğer yaş gruplarına göre daha fazla takdir edilen sınıf yönetimi tarzına sahiptir.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin başıboş sınıf yönetimi tarzları kıdeme göre değişmektedir. Buradaki fark, kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan öğretmenler ile diğer kıdem grupları arasındadır. Kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan öğretmenler en fazla başıboş sınıf yönetimi tarzına sahiptir. Buna göre öğretmenlerin meslek hayatının son yıllarına doğru daha başıboş sınıf yönetimi tarzını tercih ettikleri söylenebilir. Bu durumda çalışanların tükenmişlik düzeylerinin etkisi olabilir. Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin (2007) araştırmalarında ilköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Araştırmaya göre, öğretmenlerin mesleki kıdemi arttıkça duyarsızlaşma ve duygusal tükenme düzeylerinde tükenmişlik de artmaktadır. Bu durum uzun zamandan beri hizmet veren öğretmenlerin meslek heyecanlarını kaybetmeleri, performans düşüklüğü yaşamaları, hep benzer sorunlarla uğraşmaktan artık bıkkınlık duymaları, fiziksel-duygusal anlamda yorulmuşluklarının birikmesi ve emeklilik arzularının artması ile açıklanabilir (Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin, 2007). Bu durum farklı tükenmişlik araştırmaları ile de tutarlıdır (Sucuoğlu ve Kuloğlu-Aksaz, 1996; Tüm kaya, 1996; Gündüz, 2004). Duyarsızlaşma, daha çok hizmet verilen bireylere karşı tutumlarda ve

tepkilerde olumsuz değişme olmasıdır (Çokluk, 2003). Duygusal tükenme ise, çalışanların duygusal ve fiziksel yönden tüm güçlerini kullanıp bitirdiklerini, tükettiklerini ve yorulduklarını hissettikleri ve tekrar işlerinde geçmişte olduğu kadar verimli ve üretken olmayacaklarını düşündükleri (Dağlı, 2006) tükenmişlik durumudur.

Ekici (2004) araştırmasında ilköğretim okulu öğretmenlerinin otoriter, başıboş ve aldırma sınıf yönetimi tarzlarının kıdeme göre değişmediğini; takdir edilen sınıf yönetimi tarzının ise değiştiğini belirlemiştir. Ekici (2004) kıdeme göre yaptığı analizleri kıdemi “5 yıl ve altında olanlar” ile “6 yıl ve üstünde olanlar” şeklinde yapmıştır. İki araştırmanın bulguları arasındaki farklılık bundan kaynaklanıyor olabilir. Çünkü bu çalışmada kıdem “1-10 yıl”, “11-20 yıl” ve “21 yıl ve üstü” şeklinde gruplanmıştır. Ancak Ekici de (2004) çalışmasında kıdemi “6 yıl ve üstünde olan” öğretmenlerin daha başıboş sınıf yönetimi tarzına sahip olduğunu belirlemiştir.

İlköğretim okulu öğretmenleri demokratik değerler toplam puan, eğitim hakkı, dayanışma ve özgürlük alt boyutlarına yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Katılımcılar en yüksek katılımı sırası ile eğitim hakkı, dayanışma ve özgürlük boyutuna göstermiştir. İlköğretim okulu öğretmenlerinin değerlere yüksek ya da orta düzeyde katılım gösterdiği farklı çalışmalarda da (Çamkerten, 2001; Karadağ, Baloglu ve Yalçınkayalar, 2006; Fırat-Şahin, 2008) belirlenmiştir. Öğretmenler demokratik değerlere yüksek düzeyde katılım göstermektedir. Eğitim hakkı boyutu, öğrencilere eğitime erişim konusunda kolaylık sağlanması ile ilgili maddeleri içermektedir. En düşük katılım gösterilen özgürlük alt boyutu ise, okul ya da sınıf ortamında öğrencilerin görüşlerine daha çok başvurulması, onları etkileyen konularda öğrencilerin de fikirlerinin alınması, yani öğrenci merkezli uygulamaları içeren bir boyuttur. İlköğretim okulu öğretmenleri, öğrencilerin eğitim hakkını, öğrencilere daha fazla özgürlük verilmesine göre daha yüksek düzeyde savunmaktadır. Buna göre, öğretmenlerin öğrencilere özgürlük sağlanması taraftarı olduğu ancak, bu özgürlüğün kurallarla tanımlanması gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Aslında eğitim hakkı boyutu “her insanın eğitim hakkına sahip olması” evrensel değerini yansıtmaktadır ve öğretmenlerin bu boyuta yüksek düzeyde katılım göstermesi normaldir. Çünkü bu değeri en çok savunması gerekenler öğretmenlerdir. Öğretmenlerin özgürlük boyuna da daha yüksek düzeyde katılım göstermesi beklenebilir. Turan ve Aktan (2008) yaptıkları çalışmada öğrencilerin daha serbest, sosyal, salt işle odaklanmamış ve yelpazesi daha geniş bir hayat düşlediklerini belirlemiştir. Buna göre öğ-

rencilerin okulda daha özgür bir ortam istedikleri söylenebilir. Ancak Yiğittir (2010) araştırmasında velilerin değer tercihlerinde “milli, geleneksel ve ahlaki değerlerin ön plana çıktığını, demokratik ve çevreyle ilgili değerlerin ise velilerce yeterince tercih edilmediğini belirlemiştir. Yiğittir (2010) bu durumun ortaya çıkmasında ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının ve öğrenim düzeylerinin etkili olabileceğini belirtmiştir.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler toplam puan ve alt boyutlarına ilişkin görüşleri cinsiyete göre değişmemektedir. Yapılan birçok araştırmada da katılımcıların değerlere ilişkin algılarının cinsiyete göre değişmediği belirlenmiştir (Gözütok, 1995; Zencirci, 2003; Karadağ, Baloglu ve Yalçınkayalar, 2006; Yılmaz, 2007; Turan ve Aktan, 2008). Buna göre değerler ile ilgili görüş üzerinde cinsiyet değişkeninin etkisinin olmadığı söylenebilir.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler toplam puan ve alt boyutlarına ilişkin görüşleri branşa göre değişmemektedir. Buna göre öğretmenlerin demokratik değerlerinin branş değişkeninden etkilenmediği söylenebilir. Öğretmenler benzer bir eğitim sisteminden mezun oldukları için demokratik değerlerinde de farklılaşma olmamış olabilir. Çünkü Türkiye’de merkezileşmiş bir eğitim sistemi vardır ve bu sistemin bireylere kazandırmak istediği belli değerler vardır. Benzer şekilde, öğretmenlerin görev yaptıkları milli eğitim sisteminin de belli amaçları, ilkeleri ve değerleri vardır. Sistemin gereği olarak bütün öğretmenler bu amaç ilke ve değerlere göre hareket etmek zorundadır.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler toplam puan ve dayanışma alt boyutuna ilişkin görüşleri eğitim durumuna göre değişmektedir. Demokratik değerler toplam puan ve dayanışma alt boyutunda, “diğer eğitim kurumlarından mezun” olan öğretmenler “eğitim fakültesi mezunu” öğretmenlere göre daha olumlu görüşlere sahiptir. Buna göre ilköğretim okulu öğretmenlerinin mezun oldukları okulların demokratik değerleri ile ilgili görüşlerinde etkisi olduğu söylenebilir.

İlköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler toplam puan, eğitim hakkı alt boyutu, dayanışma alt boyutu ve özgürlük alt boyutuna ilişkin görüşleri yaşa göre değişmektedir. Yaşı “41 ve üstünde olan” öğretmenler, demokratik değerler toplam puan, özgürlük alt boyutu ve dayanışma alt boyutunda en yüksek puana, eğitim hakkı alt boyutunda ise en yüksek ikinci puana sahiptir. Yaşı “41 ve üstünde olan” öğretmenler, eğitim hakkı boyutunda da yüksek bir ortalamaya sahiptir. Buna göre, öğretmenlerin demokratik değerlerinin yaşlarından etkilendiği söylenebilir. Öğretmenler, yaşları ilerledikçe mesleki kıdem olarak

da ilerlediklerine göre, mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlerin daha olumlu görüşlere sahip olması gerekmektedir. Elde edilen sonuçlar da bunu doğrulamaktadır. İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim hakkı alt boyutundaki görüşlerinin kıdeme göre değişmediği; demokratik değerler, dayanışma alt boyutu ve özgürlük alt boyutundaki görüşlerinin değiştiği belirlenmiştir. Demokratik değerler toplam puanda ve bütün alt boyutlarda en olumlu görüşlere kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan öğretmenler sahiptir. Buna göre mesleki kıdemi fazla olan öğretmenlerin demokratik değerlere daha yüksek oranda sahip olduğu söylenebilir.

“Demokratik değerler ve alt boyutları” ile “sınıf yönetimi tarzları” arasında anlamlı ilişkiler vardır. Ancak bu ilişkilerin tamamı düşük düzeydedir. En yüksek ilişki “takdir edilen sınıf yönetimi ile dayanışma alt boyutu” arasındadır. Buna göre ilköğretim okulu öğretmenlerinin dayanışma alt boyutu ile ilgili olumlu görüşleri arttıkça takdir edilen sınıf yönetimi ile ilgili görüşleri de artmaktadır. Dayanışma alt boyutu öğrencilerin bireysel gereksinimlerine duyarlı, yardımlaşmayı, dayanışmayı öngören bir boyuttur. Takdir edilen sınıf yönetiminin de genellikle öğrenciler tarafından tercih edilen, öğretmenlerin öğrencilere karşı sıcak, verimli ve anlayışlı davranışlar gösterdiği, sık sık ödevlere öneriler yazdığı, öğrencilere olumlu etki yapabilecek notlar verdiği, öğrencilere proje ve diğer çalışmalar için rehberlik yaptığı (Ekici, 2004, 2006) bir sınıf yönetimi tarzı olduğu düşünüldüğünde aradaki ilişki daha da anlamlı hale gelmektedir. Belirlenen ilişkiler arasında dikkat çekici olanı “demokratik değerler ile otoriter sınıf yönetimi” arasındaki ilişkidir. Bu iki değişken arasında düşük düzeyde ve ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre ilköğretim okulu öğretmenlerinin demokratik değerler ile ilgili görüşleri yükseldikçe otoriter sınıf yönetimi tarzlarının azaldığı söylenebilir.

Bundan sonra yapılacak araştırmalarda öğretmenlerin sınıf yönetimi tarzları ile kişilik özellikleri, öz-yeterlik algıları, mesleki profesyonelleşme düzeyleri, sınıf iklimi, okulun bürokratiklik düzeyi gibi değişkenlerle ilişkisi araştırılabilir. Bu tip araştırmaların farklı düzeylerde yapılması elde edilen bulguların genellenebilirliğine katkı getirebilir.

Kaynakça

- Ağaoğlu, E. (2007). Sınıf yönetimiyle ilgili genel olgular. Z. Kaya (Ed.), *Sınıf yönetimi*. (ss. 3–42). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akın, U. (2007). Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve öğretmen yetiştirme açısından değerlendirilmesi. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Tokat. 5–7 Eylül 2007.
- Altay, S. (2003). *İlköğretim I. kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin sorumluluğa dayalı sınıf yönetimi yaklaşımlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, A. (2008). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Brophy, J. (1987). Educating teachers about managing classrooms and students. *Annual Meeting of the American Educational Research Association*. Washington, DC. April 20–24, 1987. ERIC ED285844.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N. & Erdemoğlu-Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465–484.
- Cemaloğlu, N. & Kayabaşı, Y. (2007). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyi ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin modelleri arasındaki ilişki. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 123–155.
- Çamkerten, F. (2001). *Okul öncesi eğitimde uygulanan program ve çocukların demokratik davranışları ile öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, V. (2005). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çokluk, Ö. (2003). Örgütlerde tükenmişlik. C. Elma ve K. Demir (Ed.) *Yönetimde çağdaş yaklaşımlar* (ss. 109–133). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dağlı, A. (2006). Okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeyleri. *Eğitim Araştırmaları*, 6(25), 85–95.
- Demirel, Ö. (2000). *Plandan uygulamaya öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirtaş, H. (2006). Yönetim kuram ve yaklaşımları eğitiminin ilköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi paradigmalarına etkileri. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 49–70.

- Doğan-Burç, E. (2006). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin sınıf yönetimi yeterlikleri (Hatay ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Dönmez, B. & Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 29–59.
- Dönmez, B. (2007). Sosyal bir sistem olarak sınıf. M. Şişman ve S. Turan (Ed.) *Sınıf yönetimi* (ss. 14–26). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dunbar, C. (2004). *Best practices in classroom management*. Michigan State University. www.msu.edu/~dunbarc/dunbar3.pdf. İndirme Tarihi: 10 Ocak 2009.
- Ekici, G. (2004). İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi profillerinin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 29(131), 50–60.
- Ekici, G. (2006). İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile öğretmen öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*. Ankara. 14–16 Nisan 2006.
- Everard, B. (1995). Values as central to competent professional practice. In H. Busher & R. Saran (Eds.), *Managing teachers as professionals in schools*. (pp. 131-150). London: Kogan Page.
- Fırat-Şahin, N. (2008). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *III. Eğitim Yönetimi Kongresi*. Eskişehir. 25–26 Nisan 2008.
- Gözütok, D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: TDV Yayınları.
- Gündüz, B. (2004). *Öğretmenlerde tükenmişliğin akılcı olmayan inançlar ve mesleki bazı değişkenlere göre yordanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hepburn, P. (1983). Can schools, teachers and administrators make a difference? The research evidence. In M. A. Hepburn (Ed.), *Democratic education in schools and classrooms*. USA: *Washington NCSS Bulletin*, N. 70.
- Karadağ, E., Baloğlu, N. & Yalçınkayalar, P. (2006). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenler tarafından algılanan demokratik tutumları ile öğretmenlerin demokratik değerleri üzerine ilişkisel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4(12), 65–82.
- Kıncal, R. Y. & Işık, H. (2005). Elementary school principals' level of practicing democratic values. *International Journal of Educational Reform*, 14(3), 338–345.
- Kris, B. (1997a). What is your classroom management profile? *Teacher Talk-A Publication for Secondary Education Teachers*, 1(2). <http://www.drugstats.org>. İndirme Tarihi: 10 Ocak 2009.

- Kris, B. (1997b). Authoritarian, laissez-faire, indifferent, authoritative. *Teacher Talk-A Publication for Secondary Education Teachers*, 1(2). <http://www.drugstats.org>. 10 Ocak 2009.
- Martin, N. K. & Yin, Z. (1997). Attitudes and beliefs regarding classroom management style: Differences between male and female teachers. *Annual Meeting of the Southwest Educational Research Association*. Austin, TX. January 1997. ERIC ED404738.
- Moore, K. D. (1989). *Classroom teaching skills: a primer*. NY: Random House Inc.
- Nicholson, J. D. (1991). *The relationships between cultural values, work beliefs, and attitudes towards socioeconomic issues: a cross-cultural study*. Unpublished PhD thesis. The Florida State University College of Business, Department of Management.
- Özkalp, E. & Kirel, Ç. (2001). *Örgütsel davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Savran, A., Çakıroğlu, J. & Çakıroğlu, E. (2006). Beliefs of Turkish pre-service elementary teachers regarding science teaching efficacy and classroom management. In K. Mutua & C. S. Sunal (Eds.), *Crosscurrents and crosscutting themes*. (pp. 213-227). NC: Information Age Publishing.
- Schwartz, S. & Sagie, G. (2000). Value consensus and importance: a cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(4), 465–497.
- Selvi, K. (2006). Developing a teacher trainees' democratic values scale: validity and reliability analyses. *Social Behavior and Personality*, 34(9), 1171–1178.
- Selvi, K. (2007). Sınıf öğretmenleri demokratik değerler ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Eskişehir. 27–29 Nisan 2007.
- Sucuoğlu, B. & Kuloğlu-Aksaz, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(36), 44–60.
- Terzi, Ç. (2001). *Öğretmelerin sınıf yönetimi anlayışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Turan, S. & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227–259.
- Tümkiye, S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik, görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Walters, J. & Frei, S. (2007). *Managing classroom behavior and discipline*. CA: Shell Education.

- Woolfolk, A. E. & Nicolich, L. (1984). *Educational psychology for teachers*. EC: Prentice-Hall.
- Yalçinkaya, M. ve Tonbul, Y. (2002). İlköğretim okulu sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerine ilişkin algı ve gözlemler. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2), 96–108.
- Yeşilyurt, E. & Çankaya, İ. (2008). Sınıf yönetimi açısından öğretmen niteliklerinin belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 274–295. www.es-osder.org. İndirme Tarihi: 10 Ocak 2009.
- Yılmaz, K. (2007). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin değerlere göre yönetim ile ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(52), 639–664.
- Yılmaz, K. (2008). *Eğitim yönetiminde değerler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207–223.
- Zencirci, İ. (2003). *İlköğretim okullarında yönetimin demokratiklik düzeyinin katılım özgürlük ve özerklik boyutları açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.